

ipsis hominum praelatis hominibus angelicam quæ custodiam superponis, ut et muros defensent, et eos qui murorum ambitu continentur. Ita, Pater, quoniam sic est placitum ante te, sic necessarium nobis. Insufficiens enim est administratio nostra, nisi et nobiscum et pro nobis administratorios illos spiritus in ministerium mittas, ut hæreditatem capiamus salutis. Quid enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxilium? quid si non mereamur aspectum, cum sentiamus effectum? Discimus certe vel ex hoc ipso invisibilia visibilibus præferenda. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna (*II Cor. IV, 18*). Denique in invisibilibus visibilium causa consistit, ut, secundum Apostolum, *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt a creatura visibili intellecta conspiciantur Rom. I, 20*). Sic nimirum Judæos olim, de invisibili peccatorum indulgentia sanctum Dei blasphemantes, sanitatis corporeæ signo visibili confulavit: *Ut sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, (tunc ait paralytico): Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam (Marc. II, 10)*.

3. Sic et Pharisæum illum murmurantem adversus medicum qui salutem operabatur, et succensentem languidæ quæ salvabatur, manifestis revicidit indicis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tanquam adhuc peccatricem horrebat, quæ divinis inhærens vestigiis, rigabat fletibus, tergebatur crinibus, osculo premebat, ungebat unguento. Quis enim crimina jam deleta recenseat, quis tangenti succenseat, quis eam peccatricem censeat, quæ, dum commissa deplorat, odit iniquitatem; dum osculatur pedes Domini, diligit justitiam; et rursus dum tergit crinibus, exhibet humilitatem; dum ungit unguento, mansuetudinem præfert? Nunquid possibile est regnare peccatum in animo contrito et spiritu ingemiscenti, aut non multa charitas operit multitudinem peccatorum? *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum (Luc. VII, 38-47)*. Merito proinde jam non peccatrix juxta tuam, Pharisæe, sententiam, sed sancta discipula Christi vocabitur, a quo etiam didicit in tam brevi esse mitis et humilis corde. Nimirum hoc est quod in propheta legisti, sed forsitan neglexisti: *Verte impios, et non erunt (Prov. XII, 7)*. Sic, charissimi, sic et antiquus ille accusator fratrum, si, in quibus et vos erubescitis, præterita peccata vestra **1077** vobis improperet, Apostolum audite magnifice consolantem vos, et dicentem: *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis (I Cor. VI, 11)*; et illud: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam (Rom. VI, 22)*; et manifestius exprimens: *Templum Dei, ait, sanctum est, quod estis vos (I Cor. III, 17)*.

4. Nimirum ipse est, cujus reverentiæ primam in

(80) De atriis quæ animas justorum nunc exeuntes excipiunt, minus commodam videtur habere sententiam. Sed de hac re paulo ante satis egimus ad ser-

monis principio reservavimus vocem, dum quæreremus sanctos, quorum sanctimoniam congratulamur devotione solemnī. Licet enim parietes hos et dici sanctos et esse faciat consecratio episcoporum, frequentatio Scripturarum, instantia orationum, reliquæ sanctorum, visitatio angelorum, minime tamen eorum sanctitas propter se credenda est honorari, quos nec propter se certum est sanctificari. Quinimo sancta sunt propter corpora domus, corpora propter animas, animæ propter Spiritum inhabitantem. Neque hinc dubitet quis, cum invisibilis ejus gratiæ visibile nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod et ipsi instar illius evangelici paralytici surgitis; quod corporeum hoc grabatum, in quo jacebatis languidi, tam facile tollitis; quod denique ambulatis in domum vestram, illam sane domum de qua lætamini, dicentes cum Propheta: *In domum Domini ibimus (Psal. CXXI, 1)*. O admirabilis domus, et dilectis tabernaculis, et atriis concupiscibilibus præferenda! *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini*. Verum multo magis: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII, 2, 5)*. Siquidem gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. In tabernaculis enim gemitus est penitentiae, in atriis gustus lætitiæ, in te satiety gloriæ. Hæc quidem est infirma domus orationis, media expectationis, tu gratiarum actionis et laudis. Felix proinde qui hic declinaverit a malo, quod est culpa, et fecerit bonum: ut illic a malo, quod est pœna, liberetur, et in te recipiat bonum. Hic nimirum primitiæ spiritus, illic divitiæ, in te plenitudo: ubi bona illa mensura, conferta, et coagitata, et superfluens detur in sinus nostros. Hic denique fiunt sancti, illic securi, in te beati. Hæc siquidem primitiæ spiritus, quæ militantibus interim prærogantur: sanctitas in conversatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conversationis, penitentiae fructus intellige, et corporalia quæque divinorum exercitia mandatorum. Et quoniam hæc, nisi simplex fuerit oculus, simplicia esse non possunt, necessario pietas intentionis et puritas cordis exigitur, ne vel honoris ambitus, vel laudis subrepat appetitus: sed solus ille desideretur qui solus desiderium replet, et ad proprii fontis originem omnis quam accepimus gratia revertatur. Memento tamen solam ex omnibus perseverantiam coronari, nec eam facile posse inter tot discrimina vindicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Hæc in tabernaculis.

5. Porro in atriis, quæ post molestos conflictus amœna jucunditate fovendos excipiunt exeuntes (80), jam divitiæ spiritus erogantur, requies a laboribus, securitas a sollicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo jam dicit Spiritus ut requies-

monem 2 de Omnibus sanctis. Vide Cornel. in Apoc. VI, 9; ibidemque Pererium, disput. Bellarm., lib. I De beatitudine sanctorum, cap. 3.

cant a laboribus suis, qui tanto fervore otium hactenus interdicere, labores indicere consuevit. Ipse seorsum a curis faciet, et ab omni sollicitudine sequestabit, qui modo consilia ponit in anima sua, et sollicitam facit erga multa turbari. Ipse jam parta victoria in pace in idipsum suaviter dormire præstrabit, qui, dum adhuc leo rugiens fremit et ad vigiliis excitat, et accingit ad pugnam. Verum in his, ut supra tetigimus, liberatio magis a malo, quam boni muneratio est: nisi quod dura nos nostræ necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos æstimare: quemadmodum conscientia graviorum immunitatem criminum, plenitudinem reputat sanctitatis. Hinc advertere est quam longe agimus a summo bono, qui carere culpa, justitiam, carere miseria, beatitudinem judicamus.

6. Absit autem ut talem quis putet ubertatem domus **1078** illius, et torrentem voluptatis, et si qua sunt alia quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se! Ne ergo audire velis, o homo, quod auris hominis non audivit; nec ab homine quæras quod humanus nec oculus videt, nec animus capit. Ne tamen hinc penitus taceamus, nostram hanc patriam a longe salutantes, triplicem quamdam odorari videmur, potentiæ scilicet, et magnificentiæ, et gloriæ repromissionem. Siquidem homo erat et filius captivitatis hujus, qui dicebat: *Introibo in potentias Domini (Psal. LXX, 16)*. Cæterum nos scire possumus quid sit infirmitate carere, tanquam infirmitate circumdati: quid vero sit virtute indui, et potentiam introire, nec modo potentiam, sed et multam potentiam, forte et omnipotentiam, interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis, quia *quos justificavit illos et magnificavit (Rom. VIII, 30)*. At magnificentiam, eam præsertim quam procedere deceat a magnitudine, cujus nec finis, nec numerus est, utinam nostræ interim exiguitati liceat exspectare; nam æstimare non licet. Jam vero ne ipsius quidem vereri necesse est, aut habere suspectam gloriæ promissionem: feliciter tunc et fiducialiter hauries gloriam, a cujus interim appetitu tantis comminationibus deterraris. Erit enim tunc unicuique laus a Deo, segura certe et sempiterna, finis pariter et discriminis expers; et, ut scriptum est: *Jucunda, decoraque laudatio (Psal. CXLVI, 1)*. Eia ergo, fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus, ut suaviter deinde in atriis requiescamus, ut novissime in domo sublimiter gloriamur, supra modum in sublime, æternum pondus gloriæ operabitur in nobis, cum in Domino laudabimur tota die, in veritate utique non in vanitate.

SERMO V.

De gemina consideratione sui.

1. Etiam hodie, fratres, solemnitatem agimus præclaram. Atque id quidem facile dixerim: sed si

pergitis quærere cujus sancti, i^{ll}ud orte jam non ita. Quoties enim apostoli, seu martyris, vel confessoris alicujus memoria celebratur, haud difficile est dicere cujus, utputa sancti Petri, et Stephani gloriosi, aut sancti Patris nostri Benedicti, vel alicujus cæterorum maguorum principum magnæ curiæ cœli. Nunc vero nullius eorum solemnitas agitur: agitur tamen nonnulla solemnitas. Nec modo nonnulla, sed non parva. Et si jam vultis audire, festivitas est domus Domini, templi Dei, civitatis regis æterni, sponsæ Christi. Nemo sane ambigit sanctam esse sponsam Sancti sanctorum, et omni celebritatis honore dignissimam. An vero domum Dei sanctam esse quis dubitet, de qua legitur: *Domum tuam decet sanctitudo? (Psal. XCII, 5)*. Sic et sanctum est templum ejus, mirabile in æquitate (*Psal. LXIV, 5, 6*): sed et civitatem sanctam Joannes sese vidisse testatur: *Vidi, inquit, sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de celo a Deo, paratam tanquam sponsam, ornatam viro suo (Apoc. XXI, 2)*. In quibus sane verbis aperire jam cœpi quod adhuc, fateor, dissimulare volebam. Dico autem quod eadem sponsa, quæ civitas est, sed et templum quoque, et domus nihilominus sit. Neque id mirum, præsertim cum similiter unus sit, qui se ei et sponsum dignatur, et regem, et Deum, et patremfamilias exhibere.

Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec evidentiis quæ domus hujus patrisfamilias, quod hoc templum Dei, quæ civitas regis istius, quænam denique hujus tam gloriosi sponsi sponsa dici et esse meruerit, addiscatis [*alias* audiat]. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum, quod absit! aut minus fideliter, aut minus humiliter audire contingat: ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus præ magnitudine gloriæ, aut incredulus exeat præ pusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos et fideles et humiles inveniri, quod utrumque **1079** summopere sit necessarium ad salutem. Solis namque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur et omnibus modis cupio ut et parvulos et magnos, imo, ut plus miremini, et nihil et aliquid, etiam grande [*alias*, nihil aliud quam grande] aliquid ei vos exhibere curetis. Neque enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno cœlorum: non plus quam idem cœlorum regnum intrare, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli (*Matth. XVIII, 3*). Non sum homo profundi sensus, nec possum vobis quod non gustaverim eructare. Dicam tamen quid interdum in me sentiam actitari, ut si quis forte sibi utile judicaverit, imitetur. Quia enim olim persuasum est mihi ut miserear animæ meæ, placiturus exinde Deo meo (*Eccl. XXX, 24*), frequenter de ea recogito: utinam autem semel, semperque [*alias*, magis semper] liceret! Erat quando id actitari minime libebat, nempe quod minus (si tamen minus, et non

magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cujus mortem amat? Quod si, ut verum est et indubitabile, mors animæ iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quod *iniquitatem qui diligit, odit animam suam* (Psal. x, 6). Oderam ergo eam, et odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcumque amoris ejus initium is qui prior eam dilexerat contulisset.

3. Ipsius proinde beneficio nonnunquam de ea cogitans, videor mihi in ea, fateor, velut duo quædam contraria invenire. Si ipsam, prout in se est et ex se, juxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quam ad nihilum esse redactam. Quid modo necesse est singulas ejus miseras numerare, quam sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne proclivis, postremo totius confusionis et ignominie plena? Nimirum si ipsæ quoque justitiæ nostræ omnes, ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatae inveniuntur (Isai. lxxiv, 6); injustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen quod in nobis est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Facile est cuique nostrum, si sua plenius [alias, melius] universa et sine dissimulatione vestiget, et judicet sine acceptione personæ, attestari per omnia apostolicæ veritati, et libere proclamare: *Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit* (Galat. vi, 3). *Quid est homo, quia magnificas eum?* ait fidelis et devota confessio; *aut quid apponis erga eum cor tuum* (Job. vii, 17)? Quid? Sine dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? Quomodo nihil est, erga quem appositum est cor divinum?

4. Respiremus, fratres, et si nihil sumus in cordibus nostris, forte in corde Dei potest aliud latere de nobis. O Pater misericordiarum! o Pater miserorum! quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt ante te, et tanquam nihilum et igne reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt vocas: et sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, utique, juxta Apostolum, *non ex operibus justitiæ, sed ex vocante* (Rom. ix, 12). Sic nimirum, sic consolaris in tua pietate quem in veritate tua humiliasti, ut magnifice dilatetur in tuis, qui merito angustiatur in visceribus suis. Siquidem universæ viæ tuæ misericordia et veritas, requirentibus testamentum tuum et testimonia tua (Psal. xxiv, 10); testamentum utique pietatis, et testimonia veritatis.

5. Lege, homo, in corde tuo; lege intra te ipsum

de te ipso testimonia veritatis: etiam hac communi luce judicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine Mediatoris: et invenies quam longe aliud spe possidere, quam re tenere videris. *Quid est, inquit, homo, quia magnificas eum?* Magnus utique, sed in illo: siquidem magnificatus est **IOSO** ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo? *Ipsi enim cura est de nobis*, ait apostolus Petrus (I Petr. v, 7). Et Propheta: *Ego autem mendiculus sum et pauper, Dominus sollicitus est mei* (Psal. xxxix, 18). Plane artificiosa connexio utriusque considerationis, qua velut uno momento descendens pariter et ascendens, et se pauperem et mendicum, et Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud, ascendere et descendere simul. *Videbitis, ait, angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis* (Joan. i, 51). Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus et descensionibus est. Simul et mittuntur in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, et assistunt vultui majestatis: Deo misericorditer providente ut et nobis sit consolatio, et eis tribulatio nulla. Alioquin quando æquanimiter paterentur ab illo vultu gloriæ, in quem semper prospicere desiderant propter nos, vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in Evangelio Veritatem. *Angeli eorum, ait, haud dubium quin parvulorum, in cælis semper vident faciem Patris* (Matth. xviii, 10); sic videlicet parvulorum custodiæ deputati, ut non privati ullo modo beatitudinis sua. Hinc est quod Joannes sanctus civitatem Jerusalem descendente vidit, stantem non potuit intueri. Et adverte quod descendente dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam non minima pars civitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui gravissimus casus fuit, quod totius inimica facta est sanctitatis.

6. Verum hanc equidem ruinam et terribilem casum Joannes videre non potuit, quia necdum erat; sed vidit Verbum quod in principio erat, vidit principium quod apostolis loquebatur: *Videbam Satanam tanquam fulgur cadentem de cælo* (Luc. x, 18). Itaque pars illa quæ cecidit, a Deo reparanda est, eum implebit ruinas, et reedificabit muros Jerusalem, non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ descendens apparuit, jam parata erat, sicut secutus adjunxit: *A Deo paratam* (Apoc. xxi, 2). Siquidem quod descendunt, non cadunt angeli sancti, divina præparatio facit: a quo nimirum hæc ipsa eis et voluntas præparata est, et facultas. Unde non solum administratorios, sed et missos in ministerium Apostolus quoque testatur (Hebr. i, 14). Quidni mittat angelos, pro quibus et ipse a Patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet cælos, pro quibus ipse quoque cælorum rex inclinavit se, ita ut digito in terram scriberet? (Joan. viii, 6.) *Domine, inclina cælos tuos* (parum est), *et descende* (Psal. cxliii, 5). Quid ultra? Ut quibus condescendit, faciat etiam coascendere sibi. Cæterum, ut jam diximus, angeli-

cus ascensus et descensus caret vicissitudine: nos autem modo hæc, modo illac versari necesse est, quod nec supra diutius stare liceat, nec expediat infra longius demorari. *Ascendunt, ait, usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat* (Psal. cvi, 26). Ut quid hoc? Propterea sane anima eorum in malis interim plus tabescit, quam delectetur in bonis, quod hæc in re, illa vero tantum in spe videantur haberi. *Quis poterit salvus esse*, dicunt discipuli Salvatori? Et ille: *Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum* (Matth. xix, 25, 26). Hæc tota fiducia nostra, hæc unica consolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ.

7. Sed de possibilitate jam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore an odio? Quis novit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? (Rom. xi, 34.) Hic jam plane fidem nobis subvenire necesse est, hic oportet succurrere veritatem [alias pietatem]: ut quod de nobis latet in corde Patris, nobis per ipsius Spiritum reveletur, et Spiritus ejus testificans persuadeat spiritui nostro quod filii Dei sumus. Persuadeat autem vocando et justificando gratis per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab æterna prædestinatione ad futuram magnificationem. Propterea sane geminam illam considerationem, alteram quidem judicii et veritatis, alteram vero non incongrue vocari credimus fidei et pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter advertas quanta et in ipsa ejus substantia convenisse videtur diversitas **IOSI** naturarum. Quid enim spiritu vitæ sublimius? quid vero humilium limo terræ? Quam profecto tam discorærentium in homine coherentiam rerum ipsos quoque sapientes sæculi hujus arbitrari non latuisse, cum hominem definirent, animal rationale mortale. Mirabilis siquidem copula rationis et mortis, mira societas discretionis et corruptionis. Sic nimirum, sic in moribus, sic in affectibus, sic in studiis hominum non minor, forte et amplior contrarietas invenitur: ut si totam, sicut est, parvitatem seorsum intuearis, ac rursus quidquid boni videtur inesse consideres singillatim, plenum censeas esse miraculo, quod tam adversa convenerint. Inde homo nunc quidem *Bar-Jona*, nunc vero *Satana* meretur audire. Nolite mirari hoc. Recolite ex Evangelio, cui dictum sit (et utrumque in veritate, nam utrumque ab ipsa Veritate dictum) prius quidem: *Beatus es, Simon Bar-Jona*; nec multo post: *Vade retro, Satana*. Unus ergo utrumque, etsi non utrumque ex uno. Illud enim ex Patre, istud ex homine, ipse tamen utrumque erat. Unde *Bar-Jona*? Quia non caro nec sanguis, sed Pater ei quod locutus est revelavit. Unde *Satana*? Quia sapuit quæ erant hominum, non quæ Dei (Matth. xvi, 17, 23). Jam si utraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, imo in una, quam nihil, in altera quam magnificati: quippe pro quibus etiam sollicitudinem gerat tanta majestas, et cor suum apparuerit erga

nos: puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, ut non in nobis, sed in Domino gloriemur, quibus nimirum in hoc solo respirare est, ut dicamus, Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur.

8. Ex hoc jam in illa superiori specula vel paululum immorantes, quæramus domum Dei, quæramus templum, quæramus civitatem, quæramus et sponsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu et reverentia dico; Nos sumus. Nos, inquam, sumus, sed in corde Dei; nos sumus, sed ipsius dignatione, non dignitate nostra. Non usurpet quod Dei est, ut non apponat homo magnificare se ipsum: alioquin quod illius erat faciens Deus, exaltantem se humiliabit. Quod etsi nos puerili animositate gratis salvari volumus, merito non salvamur. Excludit miseriæ dissimulatio miserationem, nec dignatio locum habet, ubi fuerit præsumptio dignitatis: provocat vero compassionem humilis confessio passionis. Sane hæc sola facit ut nos ipse tanquam dives paterfamilias alat in fame, et sub eo panibus abundantes inveniamur. Proinde domus ejus, cui nunquam deest alimonia vitæ. Et memento quod domum suam domum orationis esse definiat (Matth. xxi, 13); quia et hoc prophético satis videtur testimonio convenire, qui ab ipso nos, in orationibus utique, cibardos pane lacrymarum, et in lacrymis potum asserit accepturos (Psal. lxxix, 6). Cæterum juxta eundem Prophetam, sicut supra quoque meminimus, domum istam decet sanctitudo (Psal. cxii, 5): ut videlicet poenitentiae lacrymas puritas continentie comitetur, et quæ jam domus est, fiat subinde etiam templum Dei. *Sancti estote, inquit, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester* (Levit. xi, 44). Et apostolorum: *Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, et Spiritus sanctus habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet eum Deus* (I Cor. iii, 16, 17).

9. Numquid tamen vel ipsa jam sanctimonia sufficit? Pax quoque enecessaria est, Apostolo teste, qui ait: *Pacem sectamini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum* (Hebr. xii, 14). Hæc est quæ facit unius moris habitare fratres in unum, novam utique regi nostro, vero pacifico, ædificans civitatem, quæ et ipsa Jerusalem nominetur, quod est *visio pacis*. Ubi enim sine fœdere pacis, sine observantia legis, sine disciplina et regimine acphala multitudo congregata fuerit, non populus, sed turba vocatur: non est civitas, sed confusio, Babylonem exhibet, de Jerusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, ut rex tantus **IOS2** in sponsum transeat, civitas promoveatur in sponsam? Sola hoc potest, quæ nihil non potest, charitas fortis ut mors. Quomodo non facile istam levet, quæ illum jam inclinavit? Verum hinc tibi nullatenus consulenda prior illa, quam diximus, consideratio tui: hic quam potissimum fidei magnanimitas exercetur. Denique et ipse ait: *Desponsavi te mihi in fide desponsavi te in iudicio et justitia* (ejus, non tuam intellige), *desponsavi te in misericordia et misc-*

rationibus (Osee II, 20, 19). Si non fecit ille quod sponsus, si non tanquam sponsus amavit, si non zelatus est tanquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari.

10. Itaque, fratres mei, si per abundantem refec-tionem magni patrisfamilias domus esse probamur, si templum Dei per sanctificationem, si civitas summi regis per socialis vitæ communionem, si sponsa immortalis sponsi per dilectionem, puto, jam non est quod dicere verear nostram esse solemnitatem. Nec miremini quod in terris agitur hæc celebritas, siquidem agitur et in cælis. Nempe si (ut Veritas ait, et non potest non esse verum) super uno peccatore pœnitentiam agente gaudium est in cælis, etiam angelis Dei (Luc. xv, 10), non est dubium quin sit eis hodie gaudium multiplex super jam multo peccatore pœnitentiam agente. Adhuc amplius vultis audire? Etiam gaudium Domini, fortitudo nostra (II Esdr. viii, 10). Collætetur ergo angelis Dei, congaudeamus Deo, et in gratiarum actione præsens solemnitatis agatur, quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet esse devota.

SERMO VI.

De reverentia sacris locis debita.

1. Domestica nobis celebritas dedicatio domus nostræ; magis autem domestica nostra ipsorum dedicatio est. Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra consecratio fuit, quæ per manus sanctorum celebrata pontificum, etiam hodie anniversario reditu votivis laudibus ad memoriam revocatur. Numquid de lapidibus cura est Deo? Non parietes dicunt, sed homines: *Ipsi enim cura est de nobis* (I Petr. v, 7). Unus homo erat Jacob, et dormiens vidit descendentes angelos et ascendentes. Parum est hoc; etiam Dominum angelorum adesse testatus est, dicens: *Vere Dominus est in loco isto et ego nesciebam* (Gen. xxxviii, 12, 16). Miratur enim gratiam, et dignationis magnitudinem expavescit. Quam terribilior est iste locus, quam evidentius certiusque Dominus est in loco isto, ubi nimirum von modo duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregati nomine perseverant! Nemo jam nesciat, nemo vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi hujus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo data sunt nobis (I Cor. ii 12). Terribilis plane locus, et dignus omni reverentia, quem fideles viri inhabitant; quem angeli sancti frequentant (80*); quem sua quoque præsentia Dominus ipse dignatur.

2. Quomodo enim tantus patriarcha nescire potuerat quod non esset locus ubi non esset Deus? Sed forte aliud esse miratus est, ubi ait: *Vere Dominus est in loco isto*. Ibi vere est et vere Dominus est, ubi in ejus nomine angeli simul et homines

(80*) Huc spectare videtur Joannes Ermita in lib. 2 de Vita S. Bernardi, num. 7, ubi ejus verba refert ex sermone in dedicatione ecclesiæ habito:

congregantur. Licet enim in omni loco sit, qui nullo clauditur loco, signanter tamen dicimus: *Pater noster, qui es in cælis* (Matth. vi, 9), quod aliter illic et proprio quodam modo præsentem se exhibeat, non quidem ipse diversus, sed diversa distinguens. Est ergo in omni loco, omnia universaliter continens, omniaque disponens; sed longe tamen aliter atque aliter. Apud homines malos est præstans atque dissimulans; apud electos homines operans et servans; apud superos pascens et cubans; apud inferos arguens et damnans. Facit solem suum oriri etiam super malos: sed ubi malorum interim dissimulatio **1083** est, quodam modo veritas non est. Itaque, si dicere licet, apud impios est in dissimulatione; apud justos in veritate; apud angelos in felicitate; apud inferos in feritate sua, Durum vobis sonat quod de feritate dixi? ego vero et iram vereor, et furorem. *Domine, ne in furore tuo arguas me* (Psal. vi, 2). etc. Vere, inquit, *Dominus est in loco isto*. Ubi enim pluit super justos et injustos, pater est, et Pater misericordiarum, exspectans homines ad pœnitentiam. Ubi damnat obstinatos, judex, est, et horrendum est incidere in manus Dei viventis (Hebr. x, 31); ubi cubat, sponsus est: et beata anima quam introduxerit in cubiculum suum.

3. Cæterum in loco isto vere Dominum est, si tamen serviamus ei in spiritu et veritate. Non enim vere Dominus erat apud eos quibus dicebat: *Quid vocatis me, Domine, Domine; et non facitis quæ dico?* (Luc. vi, 46). Testantur sacre litteræ in paradiso olim positum primum Adam ut operaretur et custodiret illum (Gen. ii, 15). Sic secundus Adam in ecclesia sanctorum, in congregatione suorum, in horto deliciarum: siquidem deliciae suæ esse cum filiis hominum; ita, inquam, et ipse Dominus est in loco isto, ut operetur atque custodiat. Alioquin sicut: *Nisi Dominus ædificavit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam*; sic nihominus: *Nisi ipse custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* (Psal. cxxvi, 1). Porro angelos ascendentes et descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio manifestat: ascendentes, ut videant faciem Patris; descendentes, ut provideant nobis. Quid ergo? Nos quomodo hic esse debemus, in quanta reverentia stare in loco isto, ubi Deus est operans et servans, angeli ascendentes et descendentes? Nimirum pœnitentes et exspectantes esse nos convenit. Hoc est enim oblivisci quæ retro sunt ignorare, reprobare, recogitare annos illos in amaritudine animæ nostræ, ac deinceps cogitatione simul et aviditate extendere nos in anteriora. Ad hoc venimus, in hoc positi sumus. Hæc sunt quæ exiguntur a nobis, præteritorum pœnitudo peccatorum, et futurorum expectatio præmiorum.

« Nunc sancti Angeli solemnizationi vestræ interfuerunt, » etc. tomo 6.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

SERMONES DE DIVERSIS

1084 SERMO I.

De fallacia et brevitate vitæ præsentis.

1. Vera omnino sententia, fratres, quoniam *tentatio est vita hominis super terram* (Job vii, 1): siquidem fallax est, nec simpliciter fallere consuevit. Ut enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocem: modo ait, modo negat, nec erubescit: de ipsa quantitate sua diversis diversa loquitur, imo et eidem diverso tempore contraria quoque suggerit et adversa. Modo enim se brevem esse causatur, modo simulat longiorem. Cum peccare delectat adhuc, gemit altius pro brevitate sua. Nec brevitatis falsa, sed gemitus fallax, quod id memoret cum mœrore, unde magis oportuerat gratulari. Siquidem bonum est ei, si sic agere perseverat, ut flagitiis ejus, quibus voluntas modum non ponit, vel necessitas finem ponat. Expediit ei qui semper moritur, ut corpore citius moriatur: magis autem ei bonum erat, si natus non fuisset homo ille. Et ipsa denique vitæ memoria brevioris remedium magis quam incentivum debuerat esse peccati, sicut scriptum est: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis* (Eccli. vii, 40). Quod si usque adeo regnat in te peccatum, imo usque adeo delectat te servire peccato, ut doleas tibi modicum tempus esse quo servias ei, sed cœusque latam diligis viam, ut omnimodis optes, si posses, eam etiam facere longam; velis, nolis, non longe est finis ejus; sed tu, fateor, longe es a regno Dei, et firmissimum pepigisse videris cum morte fœdus, pactum cum inferno,

2. *Erraverunt*, ait Propheta, *in solitudine, in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt* (Psal. cvi, 4). Solitudo hæc superborum est, quia solos sese reputant, solos appetunt reputari. Litteratus est; odit socium. Astutus in negotiis sæcularibus neminem vellet sibi similem inveniri. Pecuniosus est; si ditescere viderit alterum, cruciatur. Fortis est aut formosus; da ei parem, et contabescit. Solitarius est, sed erroneus. Errat in solitudine sua: non enim solus habitare poterit super terram. Nec mirum quod solitudini huic **1084** inaquosum additur; ut dicatur, *in solitudine, in inaquoso*. Sicut enim in solitudinibus aquæ deesse solent, et loca

(84) Nempe diaboli, de quo Apoc. xii: *Descendit ad vos diabolus habens iram magnam, sciens quam modicum tempus habet.*

A deserta sterilia quoque et arida esse consueverunt, sic superbiam impœnitentia comitatur. Elatum enim cor, durum et expers est pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab omni rore gratiæ spirituat; quia superbis Deus resistit, humilibus vero dat gratiam (Jac. iv, 6). *Qui emittit fontes in convallibus, inter medium montium*, ait Propheta, *pertransibunt aquæ* (Psal. ciii, 10). Hinc est quod de se ipso miserabiliter conquerens ait; *Anima mea sicut terra sine aqua tibi* (Psal. cxlii, 6). Siquidem aquæ iopia non modo aridum, sed et sordidum fecit, dum non est quo laveris: et humanum cor lacrymas nesciens, non modo durum, sed et impurum esse necesse est. *Lavabo*, ait, *per singulas noctes lectum meum, ut conscientiæ maculas diluam. Lacrymis meis stratum meum rigabo* (Psal. vi, 7), ne in me quoque fiat quod scriptum est de semine quod *cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem* (Luc. viii, 6).

3. *Erraverunt in solitudine, in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt*. Erraverunt plane in invio, et non in via. Neque enim via est lata via. Rectitudo quippe ad viam, lætitudine ad planitiem magis quem ad viam pertinet. Solitudo in via lata est via; et ubi nulla est via, totum est via. Sic est vita exposita vitiis, latissimos habens hinc inde terminos, quia nullos terminos habens. Nec vita sane dicenda est, qua nimirum soli vivitur morti, Apostolo teste, qui ait: *Quia si secundum carnem viveritis, moriemini* (Rom. viii, 13). Sic nec circuitus via, et tamen impiorum est via, sicut scriptum est, *In circuitu impij ambulat* (Psal. xi, 9). Ipsa est spatiosa via, ejus latitudinis spatium nullis clauditur metis, ubi nec lex est, nec prævaricatio. Hujusmodi ergo filiis diffidentiae, qui totos sese corporeis voluptatibus et propriis voluntatibus tradiderunt, fiducialiter fallax vita brevem sese esse fatetur, ut carnaliter doleant, quod instar principis sui (81) modicum tempus se habere cognoscant, atque eo vehementius ad omne flagitium inardescant, sicut quidam dicere referuntur: *Non nos prætereat flos temporis, coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullum pratium sit quod non pertranseat luxuria nostra, nullum sit expers luxu-*